

MOŽNOSTI VYUŽITÍ JEDNOTNÉHO SYSTÉMU VAROVÁNÍ A VYROZUMĚNÍ V DUCHU DODATKOVÉHO PROTOKOLU I K ŽENEVSKÝM ÚMLUVÁM PŘI MEZINÁRODNÍM OZBROJENÉM KONFLIKTU

POSSIBILITIES OF UNIFIED WARNING AND NOTIFICATION SYSTEM IN THE SPIRIT OF THE ADDITIONAL PROTOCOL I TO THE GENEVA CONVENTIONS IN INTERNATIONAL ARMED CONFLICT

Tomáš ŠIMEK
simek@ioolb.izscr.cz

Došlo 5. 3. 2012, přijato 2. 4. 2012.

Dostupné na [http://www.population-protection.eu/ attachments/040_vol4n1_simek.pdf](http://www.population-protection.eu/attachments/040_vol4n1_simek.pdf).

Abstract

In the summer of this year (2012) 35 years elapsed since the adoption of Additional Protocol I to the Geneva Conventions of 12 August 1949 for the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I). The main objective of the article is to introduce the possibility of using a unified warning and notification system in the spirit of the Additional Protocol I to the Geneva Conventions in international armed conflict. At the same time reflect important legislative and other standards related to the Additional Protocol I.

Keywords

Protocol Additional to the Geneva Conventions, Protocol I, Civil Defense, Warning, Unified Warning and Notification System.

Úvod

Dne 8. června 1977 byl v Ženevě přijat Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám ze dne 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I) a Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám ze dne 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II). Originál Dodatkových protokolů je zpracován v anglickém, arabském, čínském, francouzském, ruském a španělském jazyce. České překlady Dodatkových protokolů byly vyhlášeny ve Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí číslo 168/1991 Sb.¹ Dodatkový protokol I tvoří důležitý právní základ civilní obrany v době války i ochrany obyvatelstva v době míru. Analýzy ohrožení bezpečnosti České republiky dávají mezinárodní ozbrojený konflikt v časově předvídatelném horizontu do roviny více méně hypotetické², přesto jej

nelze zcela vyloučit. Proto se naskýtá otázka, zda a jak by byl jednotný systém varování a vyrozumění (JSVV), provozovaný v České republice, použitelný v situaci mezinárodního ozbrojeného konfliktu při plnění jednoho z úkolů civilní obrany – hlásných služeb.

V současné době není k dispozici dokument, který by komplexně a podrobně řešil problematiku přechodu jednotného systému varování a vyrozumění z mírového stavu do válečného a uváděl by konkrétní způsoby jeho využití, včetně formy akustických výstupů z něho.

Hlásné služby ve smyslu Dodatkového protokolu I a současně používané terminologie

Dodatkový protokol I v článku 61, odstavci 1, přináší definici pojmu „civilní obrana“ a rozsah jejích úkolů. Cílem uvedených humanitárních úkolů je chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím, pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí nebo pohrom a také vytvořit nezbytné podmínky pro jeho přežití. Písmeno a) českého překladu textu protokolu uvádí úkol „hlásné služby“. V dokumentu není tento pojem dále vymezen či specifikován.

V Usnesení³ vlády České republiky ze dne 12. listopadu 1997 číslo 910, část III., je pojem „hlásné služby“ vymezen takto: „Hlásné služby představují souhrn technických a organizačních opatření pro varování obyvatelstva před hrozcím nebo již vzniklým nebezpečím v důsledku mimořádné události nebo krizového stavu a pro vyrozumění orgánů a organizací podílejících se na řešení těchto situací“. V době, kdy bylo toto Usnesení vlády aktuální, byl pojem „hlásné služby“ odbornou veřejností relativně krátce používán. Převod problematiky varování obyvatelstva do gesce rezortu Ministerstva vnitra po roce 2000 přinesl „zcivilnění“ i do terminologie. V běžné praxi Hasičského záchranného sboru České republiky bylo od používání pojmu „hlásné služby“ upuštěno. Vliv na to jistě měla i skutečnost, že pojem nebyl již nadále reflektován ani v dokumentech vlády⁴ či jiných ústředních orgánů.

V současné terminologii v oblasti ochrany obyvatelstva a varování je pojem „hlásné služby“ používán zejména ve spojení „hlásné povodňové služby“. Hlásné povodňové služby vyplývají ze zákona o vodách⁵ a dále se řídí na zákon navazující legislativou a dokumenty.

Jisté zpřesnění znění tohoto úkolu může přinést pohled do některé z originálních jazykových mutací Dodatkového protokolu I. Pod bodem (i) je v anglické⁶ jazykové verzi uveden pojem „Warning“ a ve francouzské⁷ jazykové verzi uveden pojem „Service de l'alerte“. Výše diskutovaný pojem „hlásné služby“ tedy z pohledu mezinárodního práva rozhodně zahrnuje varování civilního obyvatelstva. Protože varování obyvatelstva je založeno na předávání varovných informací, doplněných podle potřeby tísňovými informacemi, je zřejmě možno, v duchu současně používané terminologie, pod pojmem „hlásné služby“ rozumět „varování a tísňové informování obyvatelstva a vyrozumění“.

Jednotný systém varování a vyrozumění v době míru

Způsoby zabezpečení varování obyvatelstva, jako nedílné součásti jeho obrany a ochrany, vznikají a fungují v konkrétních společenských, politických a vojenských souvislostech a v rámci konkrétních legislativních norem. Technická řešení systémů a zařízení pro varování obyvatelstva jsou odrazem technických a finančních možností v daném období. Současný stav zabezpečení varování obyvatelstva v České republice i jeho budoucnost jsou poznamenány historickou kontinuitou vývoje.

Historie moderního varování, ze které je možno čerpat poučení i pro případnou válečnou situaci, se v našem státě začala psát v meziválečném období na začátku 30. let minulého století. Civilní protiletectká ochrana (CPO) vznikla v ČSR roku 1929 jako dobrovolná organizace. V roce 1935 byly její úkoly přeneseny na veřejnou správu. Po okupaci byla Civilní protiletectká ochrana v roce 1941 začleněna do říšské protiletectké ochrany. Protiletectká ochrana Luftschutz působila na území protektorátu až do roku 1945.

V období od ukončení války do začátku roku 1948 došlo k praktické likvidaci protivzdušné ochrany. To se však záhy od dubna 1948 začalo rychle měnit. Nově zřizovaná civilní obrana (CO) navazovala na poznatky a zkušenosti z II. světové války a reagovala na tehdy aktuální vojenskopolitickou situaci. Praktickému zabezpečení varování obyvatelstva byla v ČSSR v rámci civilní obrany věnována potřebná pozornost, vyplývající z tehdejší situace tříděně rozděleného světa a existence dvou vojenskopolitických bloků. Bez ohledu na tehdy dostupnou technologickou úroveň byl systém varování, zabezpečovaný a provozovaný Civilní obranou ČSSR, plně funkční. Po roce 1989, v souvislosti se zásadními politickými změnami v celé střední a východní Evropě, vyvstal úkol převést systém varování obyvatelstva z využití při trvale hrozící jaderné válce na využití při hrozících nebo vzniklých mimořádných událostech v mírovém stavu. Na počátku 90. let minulého století byly tehdy používané systémy dálkové aktivace varování technologicky a provozně zastaralé, nehledě na prudký nárůst finančních nákladů na provoz.

Základy technické infrastruktury současného jednotného systému varování a vyrozumění byly položeny v roce 1993 Usnesením⁸ vlády České republiky ze dne 17. března 1993 číslo 126. Kromě výrazně vyšší technologické úrovně měl nově budovaný systém i významné vlastnosti pro mírové využívání, z nich nejdůležitější byla možnost selektivní aktivace koncových prvků varování. Do nově budovaného systému byly jako koncové prvky varování převzaty tehdy používané elektromechanické sirény.

Dalším důležitým mezníkem ve vývoji oblasti varování obyvatelstva v České republice a JSVV byla realizace Usnesení⁹ vlády České republiky ze dne 12. listopadu 1997 číslo 710. Usnesení připravilo přechod odpovědnosti za plnění úkolů civilní ochrany v míru, za mimořádných událostí nebo krizových situací a válečného stavu i za výkon státní správy ve věcech civilní ochrany z ministerstva obrany na ministerstvo vnitra. V souvislosti s Usnesením vlády číslo 710 je možno

ještě jako zajímavost dodat, že v něm byla koncepčně řešena redukce tehdejších tří varovných signálů na současně platný jeden varovný signál.

Poslední pozůstatky „válečné“ terminologie z JSVV zmizely dnem 31. 10. 2001, respektive dnem 1. 11. 2001, kdy byly kolísavý tón tehdy nazývaný „Katastrofa – Vzdušný poplach (za branné pohotovosti státu)“ a trvalý tón tehdy nazývaný „Všeobecná výstraha – Konec vzdušného poplachu (za branné pohotovosti státu)“ přejmenovány na současné názvy. Srovnání používané terminologie je možné například pomocí dokumentů „Požadavky na koncové prvky napojované do varovacího systému civilní ochrany“ (č.j.: 5227/2000-2080) nebo „Požadavky na koncové prvky napojované do jednotného systému varování a vyrozumění“ (č.j.: PO-1084/KIS-2001) s Vyhláškou Ministerstva vnitra čísla 380/2002 Sb.¹⁰

Historie vývoje jak technologie, tak i terminologie ovlivňuje současný stav jednotného systému varování a vyrozumění. Dnešní mírová struktura JSVV a mírová terminologie mohou dát vzniknout otázce, zda a jak by byl jednotný systém varování a vyrozumění, v mírovém stavu považovaný za jeden ze základních způsobů zabezpečení varování obyvatelstva, použitelný za stavu mezinárodního ozbrojeného konfliktu.

Možnosti využití jednotného systému varování a vyrozumění při mezinárodním ozbrojeném konfliktu

Možnosti využití jednotného systému varování a vyrozumění za stavu mezinárodního ozbrojeného konfliktu lze analyzovat z pohledu pravděpodobných hrozeb konfliktu pro civilní obyvatelstvo a z nich vyplývajících ochranných opatření. Zřejmě nejzávažnější hrozbou pro obyvatelstvo by bylo napadení vzdušnými silami protivníka, únik nebezpečných látek do životního prostředí následkem činnosti sil protivníka, zvláštní povodně následkem činnosti sil protivníka. Současně s následky bojové činnosti protivníka by přetrvávaly i mírové mimořádné události (přirozené a zvláštní povodně, únik nebezpečných látek do životního prostředí následkem technologických či antropogenních příčin).

Z dostupných analýz vojenských hrozeb bezpečnosti České republiky lze usoudit, že mezinárodní ozbrojený konflikt s největší pravděpodobností nevyukne náhle a bez předchozích varovných příznaků. V případě stupňujícího se mezinárodního napětí budou mít příslušné orgány zřejmě relativně dost času přizpůsobit jednotný systém varování a vyrozumění pro budoucí využití v podmínkách válečného konfliktu. I tak již v době míru disponuje JSVV a jeho koncové prvky varování dostatečným potenciálem pro zabezpečení včasného a spolehlivého varování a tísňového informování. To lze dokumentovat na akustických výstupech z JSVV.

Kolísavý tón sirén již od počátku jejich zavádění před II. světovou válkou znamená na celém světě signál ohrožení. Zvuk kolísavého tónu za válečných konfliktů vždy varoval obyvatelstvo před vzdušným napadením. Není tedy nic přirozenějšího, než se ve válečné hrozbě vrátit k jeho původnímu významu. Na

koncových prvcích varování je možno aktivovat varovný signál „Všeobecná výstraha“ (technicky je to kolísavý tón v trvání 140 sekund), na elektronických koncových prvcích varování (elektronických sirénách a místních informačních systémech) doplněný verbální informací „Všeobecná výstraha“. V případech ohrožení obyvatelstva povodní či únikem nebezpečných látek do životního prostředí je možno aktivovat varovný signál „Všeobecná výstraha“, na elektronických koncových prvcích varování doplněný verbální informací „Nebezpečí zátopové vlny“, „Chemická havárie“ nebo „Radiační havárie“ podle charakteru ohrožení.

Rovněž současný „Zkušební tón“ určený pro ověřování provozuschopnosti jednotného systému varování a vyrozumění akustickou zkouškou (technicky je to trvalý tón v trvání 140 sekund) má svoji historii, kdy za válečných konfliktů oznamoval konec vzdušného napadení. Pro odvolání ohrožení je možno využít i verbální informaci „Konec poplachu“ reprodukovanou z elektronických koncových prvků varování.

Je poměrně málo známo, že ve všech koncových prvcích varování jednotného systému varování a vyrozumění je uložen záložní signál (technicky je to přerušovaný tón v trvání 140 sekund). V současnosti nevyužívaný signál byl přede dnem 1. 11. 2001 označen a využíván jako varovný signál „Nebezpečí zátopové vlny“. Technicky velice jednoduchým způsobem je možno tento signál opět aktivovat a následně jej využívat s významem podle rozhodnutí příslušných orgánů.

U všech elektronických koncových prvků varování uváděných do provozu od roku 2008 je možno do paměti uložit nad rámec jedenácti standardních verbálních informací až pět dalších verbálních informací. Jednou z nich může být i verbální informace o nebezpečí vzdušného napadení. V současnosti jsou paměťová místa pro ně označována jako záloha pro HZS kraje. Starší elektronické koncové prvky varování byly buď již modernizovány do současného standardu, pokud se tak dosud nestalo, zpravidla z finančních důvodů, v případě aktuální potřeby mohou být modernizovány z centrálních zdrojů.

Význam jednotlivých průběhů (tónů) a verbálních informací může být velice rychle upraven a publikován, například aktualizovanou Vyhláškou¹¹ Ministerstva vnitra číslo 380/2002 Sb. V případě hrozícího nebezpečí jistě bude věnováno dostatečné úsilí k seznámení obyvatelstva s novou normou všemi dostupnými prostředky. V souvislosti s tím bude možno obyvatelstvu objasnit doporučená či nařízená ochranná opatření, případně je i prakticky procvičit.

Kromě výše uvedených signálů (tónů) a verbálních informací je možno pro varování a tísňové informování obyvatelstva, pro řízení realizace ochranných opatření, pro komunikaci s obyvatelstvem v případech narušení kritické infrastruktury, na které je obyvatelstvo bezprostředně závislé, i v řadě dalších případů a situací využívat u elektronických koncových prvků varování i přímý hovorový vstup prostřednictvím mikrofonu, reprodukci informací z externích zdrojů modulace, včetně integrovaných VKV-FM rozhlasových přijímačů. Dále je možno využívat autonomní systémy ovládání a modulace (např. mobilní telefony a rádiové stanice, samozřejmě, budou-li funkční).

Spolehlivost šíření varovných a tísňových informací při mezinárodním ozbrojeném konfliktu

Současný jednotný systém varování a vyrozumění byl a je budován pro mírový provoz. Běžná narušení funkčnosti systému jsou do značné míry eliminována bezpečnostními opatřeními, zásadami a funkcemi. JSVV není připraven na masivní cílený útok protivníka (například na napadení telekomunikačních sítí systému, mechanické poškození či ničení prvků technické infrastruktury systému a jeho koncových prvků varování a podobně). Je nutno předpokládat, že protivník bude respektovat ustanovení Dodatkového protokolu I a nebude JSVV a jeho součástí vědomě a úmyslně napadat.

V situaci přípravy na ozbrojený konflikt je možno celou řadu potenciálně možných problémů eliminovat a kompenzovat vytvořením komplexního systému varování. V něm by byly stanoveny (definovány) a organizačně, technicky a provozně zabezpečeny hlavní, záložní a náhradní způsoby šíření varovných a tísňových informací. V kombinaci JSVV s dalšími možnými systémy, zařízeními a prostředky šíření varovných a tísňových informací (rozhlasem a televizí, mobilními prostředky varování, obecními a objektovými rozhlasy a obdobnými informačními systémy, ...), ale i s například osobním vyhlášením potřebných informací bude možno vytvořit dostatečně odolný systém varování civilního obyvatelstva.

Koncové prvky varování jednotného systému varování a vyrozumění jsou v současnosti dálkově aktivovány z vyrozumívacích center čtyř úrovní, od celostátní až po víceméně lokální. V případě potřeby bude možno přidat další vyrozumívací centra. Například to mohou být vyrozumívací centra zřízená na centrech protivzdušné obrany a u obdobných orgánů.

Kromě dálkové aktivace mohou být koncové prvky varování ovládány místně nebo autonomními systémy ovládání (například mobilními telefony nebo rádiovými stanicemi, samozřejmě budou-li funkční). I tím se zvyšuje spolehlivost předání potřebných informací.

V rámci analýz bezpečnosti kritické infrastruktury lze za mezinárodního ozbrojeného konfliktu předpokládat různě závažná narušení elektrorozvodné soustavy a následkem toho i různě dlouhé výpadky dodávek elektrické energie. Napájení technické infrastruktury jednotného systému varování a vyrozumění a jeho elektronických koncových prvků varování je díky řešení napájení záložními a náhradními zdroji po stanovenou dobu nezávislé na elektrorozvodné síti. V této souvislosti je však nutno upozornit, že napájení a tedy i funkčnost elektromechanických sirén je bezprostředně závislé na stavu elektrorozvodné sítě. Vzhledem k počtu elektromechanických sirén zařazených do jednotného systému varování a vyrozumění (v době zpracování tohoto textu v únoru 2012 to bylo více než 5 000 kusů, to je cca 76 % z celkového počtu koncových prvků varování) není možno problém s jejich napájením jednoduše řešit. Je otázkou, nakolik je hromadná modernizace mnoha tisíc sirén v situaci narůstajícího mezinárodního napětí reálná. Jako jedno z řešení by snad do úvahy přicházelo u vybraných elektromechanických sirén, které v zabezpečované lokalitě nemají jinou náhradu,

instalovat automaticky spouštěnou elektrocentrálu. Systémovým řešením je však zřejmě modernizace infrastruktury koncových varování již v době míru. Financování modernizace je, kromě reálné finanční situace veřejné sféry, i věcí politické vůle. Žel, zatím nebylo naplněno Usnesení¹² vlády České republiky ze dne 25. února 2008 číslo 165, podle kterého by alespoň část nákladů byla přenesena z veřejné sféry na jiné subjekty.

Za poměrně extrémních podmínek, jaké mohou vzniknout při mezinárodním ozbrojeném konfliktu, je nutno předpokládat zvýšený počet poruch. Nahraditelnost či opravitelnost zařízení je dána nejen konstrukčním provedením a kvalitou zařízení, ale i dostatečnou zásobou náhradních dílů a dostatečnou kapacitou výrobních, servisních a opravárenských organizací. V této souvislosti je otázkou do diskuse, jak by bylo možno zajišťovat některé komponenty nepocházející z předpokládaných spojeneckých zemí.

Pro včasnou diagnostiku případných funkčních problémů bude mít značný význam ověřování provozuschopnosti systému varování a vyzkoušení. Toto bude možno provádět stejným způsobem jako v mírovém stavu, to je „Zkušebním tónem“ (technicky je to trvalý tón v trvání 140 sekund), pokud ovšem nebude určen pro jiné využití. Na elektronických koncových prvcích varování je možno reprodukovat verbální informace „Proběhne zkouška sirén“ a „Zkouška sirén“. Pro technické účely (opravy, servis, preventivní kontroly) je možno kontrolovat provozuschopnost koncových prvků varování bez vzniku akustických efektů, zaměnitelných za některý ze signálů, prostřednictvím „technických zkoušek“ elektromechanických sirén a „testů“ elektronických koncových prvků varování.

Nebezpečí výpadku akustického pokrytí při potenciálně možných poruchách koncových prvků varování a tím i snížené slyšitelnosti signálů a dalších informací je do určité míry možno kompenzovat obnovením funkce poslechové hlídky, jejich hlavním úkolem by bylo přijaté informace předávat dále k určené cílové skupině příjemců. Do funkcí poslechové hlídky by bylo možno určovat například i příslušníky jednotek požární ochrany Sboru dobrovolných hasičů. Již v době míru se jednotky požární ochrany podílí¹³ na varování obyvatelstva. Usnesení¹⁴ vlády České republiky ze dne 25. února 2008 číslo 165 předpokládá posílení Hasičského záchranného sboru ČR zejména o personál z jednotek Sboru dobrovolných hasičů.

Včasné a správné předání varovných a tísňových informací bude kromě technického stavu technické infrastruktury jednotného systému varování a vyzkoušení a jeho koncových prvků varování do značné míry spočívat i v odborné připravenosti, bdělosti a pohotovosti všech osob podílejících se na varování a tísňovém informování obyvatelstva.

Vyrozumění v jednotném systému varování a vyzkoušení

Ačkoliv je tento text věnován především problematice varování a tísňového informování obyvatelstva při mezinárodním ozbrojeném konfliktu, je možno pojem „hlásné služby“, uvedený v Dodatkovém protokolu I, rozšířit

i o proces vyrozumění. Pokud by snad proces vyrozumění přímo nevyplýval z pojmu „hlásné služby“, může být využito úkolu pod písmenem o) (v českém překladu¹⁵): „doplňující činnost nezbytná k splnění výše uvedených úkolů, včetně plánování a organizování, ale neomezující se pouze na tuto činnost“. V rozsahu tohoto textu bude v oblasti vyrozumění reflektována možnost vyrozumění prostřednictvím koncových prvků vyrozumění jednotného systému varování a vyrozumění – osobních přijímačů (pagerů). Dále bude uvedena možnost zabezpečení svolání jednotek požární ochrany koncovými prvky jednotného systému varování a vyrozumění.

Osobní přijímače (pagery) jsou koncovým prvkem vyrozumění jednotného systému varování a vyrozumění. Pagery mohou sloužit zejména jako hlavní nebo záložní prostředek pro vyrozumění určených osob o reálně hrozících nebo již vzniklých mimořádných událostech, krizových stavech a dalších problémech ohrožujících bezpečnost obyvatelstva, pořádek a podobně. Mohou též být využívány pro svolání členů krizových štábů, příslušníků jednotek požární ochrany a řady obdobných týmů. Ve specifických případech mohou být pagery, na základě rozhodnutí příslušných orgánů, využity i pro varování a tísňové informování osob, u kterých není možno zabezpečit varování a tísňové informování standardními způsoby (například osob se závažným sluchovým postižením).

Napájení technické infrastruktury jednotného systému varování a vyrozumění je díky řešení napájení záložními a náhradními zdroji po stanovenou dobu nezávislé na elektrorozvodné síti, což zřejmě nebude možno ve všech případech konstatovat u zařízení operátorů mobilních telefonů. Při dlouhodobějším výpadku elektrorozvodné sítě mohou nastat problémy s nabíjením akumulátorů mobilních telefonů, zatímco napájecí články do pagerů budou i v této době relativně dostupné.

Stav a funkčnost technické infrastruktury jednotného systému varování a vyrozumění bude trvale pod dohledem a řešení případných problémů bude plně v kompetencích a možnostech příslušných orgánů. Při dodržování zásad vysílání zpráv na pagery ze zadávacích terminálů nehrozí nebezpečí přetížení rádiové sítě systému. Je možno předpokládat, že zejména během aktuálního válečného ohrožení, mimořádných událostí a krizových stavů bude zatížení přenosových sítí mobilních operátorů výrazně narůstat, pokud ovšem rovnou nedojde ke stavu nepoužitelnosti mobilního telefonního spojení.

V situaci mezinárodního ozbrojeného konfliktu aktuálně hrozí vznik požárů vyvolaných nejružnějšími příčinami. Proto boj s požáry neoddelitelně patří do komplexu úkolů civilní obrany. Včasné svolání jednotek požární ochrany tak nabývá na značném významu. Kromě boje s požáry budou jednotky plnit i řadu dalších úkolů spojených s realizací úkolů civilní ochrany. Ke svolání jednotek požární ochrany je určen signál „Požární poplach“ (technicky je to na elektromechanických sirénách přerušovaný tón v trvání 60 sekund, na elektronických koncových prvcích varování je to střídavý tón v trvání 60 sekund), na elektronických koncových prvcích varování je signál doplněn verbální informací „Požární poplach“. Signál „Požární poplach“ se neodvolává. Jak již bylo

uvedeno v části věnované pagerům, i v případě svolání jednotek požární ochrany mohou být pagery využívány, spolu s dalšími zařízeními a systémy.

Legislativní ochrana jednotného systému varování a vyrozumění

Ochranu mají Dodatkovým protokolem I garantovanou civilní organizace, síly a prostředky určené pro plnění úkolů civilní obrany. Dodatkový protokol I v článku 61 definuje pojmy: „organizace civilní obrany“, „personál organizací civilní obrany“ a „materiál organizací civilní obrany“.

Převodem úkolů a kompetencí civilní obrany z Civilní ochrany ČR řízené rezortem ministerstva obrany na ministerstvo vnitra došlo i ke „zcivilnění“ hlásných služeb. Jednotný systém varování a vyrozumění ve smyslu zákona číslo 239/2000 Sb.¹⁶ zajišťuje a provozuje Ministerstvo vnitra ČR a jeho úkoly plní generální ředitelství HZS České republiky. Hasičský záchranný sbor ČR je v zákoně¹⁷ uveden jako jedna ze základních složek integrovaného záchranného systému. V době mezinárodního válečného konfliktu je jednou z organizací civilní obrany a tudíž požívá příslušné ochrany, včetně osob, které plní jeho úkoly¹⁸ (tj. personálu organizace civilní obrany) a prostředků (tj. materiálu organizace civilní obrany). Tato ochrana se tedy vztahuje i na technologie jednotného systému varování a vyrozumění.

Ochrana se, ve smyslu článku 62, bod 2., Dodatkového protokolu I, vztahuje i na civilní osoby, které, i když nejsou členy civilních organizací civilní obrany, plní úkoly civilní obrany na základě výzvy příslušných orgánů a pod jejich kontrolou. Toto ustanovení by mělo zahrnovat všechny osoby, které není možno bezprostředně zařadit pod kategorii „personál organizací civilní obrany“. Zřejmě by mohlo být vztaženo na osoby, podílející se spolu s HZS ČR na provozu a správě jednotného systému varování a vyrozumění, to je například na osoby z obcí a dalších subjektů vlastnících a provozujících koncové prvky varování a pracovníky z dodavatelských a servisních firem při výkonu jejich činností s koncovými prvky varování.

Důležitým prvkem ochrany organizací civilní ochrany, jejich personálu, budov a materiálu je jejich identifikace, jestliže jsou výlučně určeny k plnění úkolů civilní obrany. Mezinárodním rozeznávacím znakem civilní obrany je modrý rovnoramenný trojúhelník na oranžovém pozadí. Součástí technické infrastruktury jednotného systému varování a vyrozumění a jeho koncové prvky varování by měly být ve smyslu článku 66 příslušně označeny a tak jednoznačně identifikovány jako materiál používaný pro civilní obranu.

Souhrn a závěr

V létě letošního roku (2012) uplyne 35 let od přijetí Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám ze dne 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I). Dostupné bezpečnostní analýzy

uvádí mezinárodní ozbrojený konflikt spíše v hypotetické rovině a v současnosti i blízké budoucnosti jsou a budou bezpečnostní hrozby daleko pravděpodobnější a aktuálnější. Přesto je možno, případně nutno, položit si otázku, zda a jak by byl jednotný systém varování a vyrozumění, provozovaný v České republice, použitelný za stavu mezinárodního ozbrojeného konfliktu při plnění jednoho z úkolů civilní obrany – hlásných služeb.

Jednotný systém varování a vyrozumění má již v současném, mírovém stavu dostatečný potenciál pro zabezpečení hlásných služeb. V rámci příprav na mezinárodní ozbrojený konflikt lze v období narůstajícího napětí realizovat organizační, technická a provozní opatření pro posílení a „válečnou“ optimalizaci systému. V kombinaci s dalšími možnými prostředky (rozhlas a televize, mobilní prostředky varování, obecních a objektových rozhlasů a obdobných informačních systémů a dalších řešení) je možno vytvořit dostatečně odolný systém varování civilního obyvatelstva.

Včasná a správná předání varovných a tísňových informací bude kromě technického stavu infrastruktury jednotného systému varování a vyrozumění a jeho koncových prvků varování do značné míry spočívat i v odborné připravenosti, bdělosti a pohotovosti všech osob podílejících se na varování a tísňovém informování obyvatelstva.

V neposlední míře je též nutno uvést, že účinnost varování a tísňového informování bude spočívat v aktivní činnosti ohroženého obyvatelstva. Je-li toto dost velký problém v době míru, bude snad v případě hrozícího či již vzniklého ozbrojeného konfliktu situace výrazně lepší.

POZNÁMKY:

¹ 168/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o vázanosti České a Slovenské Federativní Republiky Dodatkovými protokoly I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, přijatých v Ženevě dne 8. června 1977.

² Vojenská strategie České republiky schválená usnesením vlády ČR číslo 907 ze dne 23. července 2008 (http://www.mocr.army.cz/images/id_8001_9000/8492/Vojensk_strategie_R-2008.pdf).

Bílá kniha o obraně schválená usnesením vlády ČR číslo 369 ze dne 18. května 2011.

³ Usnesení vlády České republiky ze dne 12. listopadu 1997 číslo 710 ke koncepci zabezpečení úkolů civilní ochrany definovaných Dodatkovým protokolem I k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů z 12. srpna 1949.

⁴ Usnesení vlády České republiky ze dne 22. dubna 2002 číslo 417 ke Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015.

Usnesení vlády České republiky ze dne 25. února 2008 číslo 165 k vyhodnocení stavu realizace Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 a o Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020.

⁵ Zákon číslo 254/2001 Sb. o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), hlava IX. Ochrana před povodněmi.

- ⁶ PROTOCOL ADDITIONAL TO THE GENEVA CONVENTIONS OF 12 AUGUST 1949 AND RELATING TO THE PROTECTION OF VICTIMS OF INTERNATIONAL ARMED CONFLICTS (PROTOCOL I).
- ⁷ PROTOCOLE ADDITIONNEL AUX CONVENTIONS DE GENÈVE DU 12 AOÛT 1949 RELATIF À LA PROTECTION DES VICTIMES DES CONFLITS ARMÉS INTERNATIONAUX (PROTOCOLE I).
- ⁸ Usnesení vlády České republiky ze dne 17. března 1993 číslo 126 ke stavu civilní ochrany České republiky, její struktúře a materiálnímu zabezpečení.
- ⁹ Usnesení vlády České republiky ze dne 12. listopadu 1997 číslo 710 ke koncepci zabezpečení úkolů civilní ochrany definovaných Dodatkovým protokolem I k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů z 12. srpna 1949.
- ¹⁰ Vyhláška Ministerstva vnitra číslo 380/2002 Sb. ze dne 9. srpna 2002 k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.
- ¹¹ Vyhláška Ministerstva vnitra číslo 380/2002 Sb. ze dne 9. srpna 2002 k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.
- ¹² Usnesení vlády České republiky ze dne 25. února 2008 číslo 165 k vyhodnocení stavu realizace Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 a o Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020.
- ¹³ Vyhláška Ministerstva vnitra číslo 247/2001 Sb. ze dne 22. června 2001 o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.
- ¹⁴ Usnesení vlády České republiky ze dne 25. února 2008 číslo 165 k vyhodnocení stavu realizace Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 a o Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020, čl. 5.2.
- ¹⁵ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí číslo 168/1991 Sb.
- ¹⁶ Zákon číslo 239/2000 Sb. ze dne 28. června 2000 o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, § 7.
- ¹⁷ Zákon číslo 239/2000 Sb. ze dne 28. června 2000 o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, § 4.
- ¹⁸ Zákon číslo 238/2000 Sb. ze dne 28. června 2000 o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, § 3.

Literatura

- [1] PROTOCOL ADDITIONAL TO THE GENEVA CONVENTIONS OF 12 AUGUST 1949 AND RELATING TO THE PROTECTION OF VICTIMS OF INTERNATIONAL ARMED CONFLICTS (PROTOCOL I).
- [2] PROTOCOLE ADDITIONNEL AUX CONVENTIONS DE GENÈVE DU 12 AOÛT 1949 RELATIF À LA PROTECTION DES VICTIMES DES CONFLITS ARMÉS INTERNATIONAUX (PROTOCOLE I).
- [3] Zákon číslo 238/2000 Sb. ze dne 28. června 2000 o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů.
- [4] Zákon číslo 239/2000 Sb. ze dne 28. června 2000 o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.
- [5] Zákon číslo 254/2001 Sb. ze dne 28. června 2001 o vodách a o změně některých zákonů.
- [6] Sdělení číslo 168/1991 Sb. federálního ministerstva zahraničních věcí o vázanosti České a Slovenské Federativní Republiky Dodatkovými

- protokoly I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, přijatých v Ženevě dne 8. června 1977.
- [7] Vyhláška Ministerstva vnitra číslo 247/2001 Sb. ze dne 22. června 2001 o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.
- [8] Vyhláška Ministerstva vnitra číslo 380/2002 Sb. ze dne 9. srpna 2002 k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.
- [9] Usnesení vlády České republiky ze dne 17. března 1993 číslo 126 ke stavu civilní ochrany České republiky, její struktuře a materiálnímu zabezpečení.
- [10] Usnesení vlády České republiky ze dne 12. listopadu 1997 číslo 710 ke koncepci zabezpečení úkolů civilní ochrany definovaných Dodatkovým protokolem I k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů z 12. srpna 1949.
- [11] Usnesení vlády České republiky ze dne 22. dubna 2002 číslo 417 ke Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015.
- [12] Usnesení vlády České republiky ze dne 25. února 2008 číslo 165 k vyhodnocení stavu realizace Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 a o Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020.
- [13] Vojenská strategie České republiky schválená usnesením vlády ČR ze dne 23. července 2008 číslo 907. Dostupné na WWW: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=5195>> (http://www.mocr.army.cz/images/id_8001_9000/8492/Vojensk_strategie_R-2008.pdf).
- [14] Bílá kniha o obraně schválená usnesením vlády ČR ze dne 18. května 2011 číslo 369. Dostupné na WWW: <<http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/plne-zneni-bile-knihy-o-obrane-55515/>> (<http://www.mocr.army.cz/scripts/file.php?id=78392&down=yes>).
- [15] Požadavky na koncové prvky napojované do varovacího systému civilní ochrany (č.j.: 5227/2000-2080). Praha: Ministerstvo obrany ČR – Hlavní úřad civilní ochrany ČR, 2000.
- [16] Požadavky na koncové prvky napojované do jednotného systému varování a vyzoomění (č.j.: PO-1084/KIS-2001). Praha: Ministerstvo vnitra ČR – generální ředitelství HZS ČR, 2001.
- [17] Technické požadavky na koncové prvky varování připojované do jednotného systému varování.